

Mayer Erika Noémi¹

Értekezés az Európai Unió Bíróságának C-702/19. számú ítéletéről, avagy egy élelmiszer- csomagolási kartellügy tanulságai²

Study on the judgment of the Court of Justice in the Case C-702/19.

Abstract

The aim of this study is to summarize the judgment of the European Court of Justice, in which the Court has dismissed the appeal in a case about agreements, decisions and concerted practices in the retail food packaging market. In the judgment the Court has given an overview on the conditions of the „single and continuous infringement” regarding the fundamental right of a fair trial and the principle of equality of arms.

Tárgyszavak: kartell, tisztességes eljáráshoz való jog, fegyveregyenlőség elve, indokolási kötelezettség, egységes és folyamatos jogsértés, bírságmaximum

Keywords: agreements, decisions and concerted practices, fundamental right to a fair trial, principle of equality of arms, statement of reasons, single and continuous infringement, upper limit of fine

1. Bevezetés

Az Európai Unió Bírósága a C-702/19. számú kartellügyben lefolytatott fellebbezési eljárásban egy bírságszabásról is rendelkező bizottsági határozat bírósági felülvizsgálata tárgyában született törvényszéki határozatot vizsgált felül. Az ügyben hozott, a fellebbezést elutasító ítélet – miután felperesek a Törvényszék korlátlan felülvizsgálati jogkörben meghozott határozatát hét jogalapon is támadták – számos anyagi és eljárásjogi kérdést rendez, azonban annak kiemelt témája, mely négy jogalapot is érint, vitathatatlanul a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmának a bizonyításra és ezzel összefüggően a bíróság indokolási kötelezettségére vetített követelményrendszere volt.

A tisztességes tárgyaláshoz való jog az Emberi Jogok Európai Egyezményében³ deklarált alapvető jog, amelynek tágabb értelmezése egyszerre fog-

lalja magában a bíróság függetlenségének és pártatlanságának követelményét, a tárgyalás kontradiktórius jellegét és – bizonyos kivételektől eltekintve – nyilvánosságát, az észszerű időn belüli lefolytatásra vonatkozó elvárást, valamint a fegyverek egyenlőségének elvét. A fegyveregyenlőség elve a kontradiktórius eljárásban résztvevő felek közötti tisztességes egyensúly megteremtését jelenti, az pedig ekként mind a polgári, mind a büntető, mind a közigazgatási bíróságok előtti jogvitákban követelmény. Miután a fegyverek egyenlősége azt jelenti, hogy mindegyik félnek lehetőséget kell biztosítani ügye és bizonyítékai előadására olyan feltételek mellett, hogy egyik fél se kerüljön a másikhoz képest jelentősen hátrányosabb helyzetbe,⁴ a fegyveregyenlőség elsődlegesen a bizonyítás, illetve a bizonyítékok elfogadásának kontextusában vizsgálható. Hangsúlyos, hogy a fegyveregyenlőség elve kizárólag a bizo-

¹ Vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal, Bírósági Képviselési Iroda.

² Case 702/19 P, Silver Plastics és Johannes Reifenhauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EU:C:2020:857).

³ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és ahhoz tartozó kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

⁴ 1993. október 27-i Dombo Beheer B. V. kontra Hollandia ítélet, 14448/88. sz., 33. §.

nyítékok rendelkezésre bocsátása, másik fél általi megismerése, illetve az arra reflektálás biztosítása körében jelenhet meg követelményként, hiszen a bizonyítékok értékelése, relevanciájuk megítélése a független és pártatlan bíróság által eldöntendő kérdés, amelynek garanciáját⁵ az indokolási kötelezettség jelenti.

Az EUB ítélete tehát, amellettt hogy bírságki szabási kérdéseket is tisztázott, valamint tovább finomította az egységes és folyamatos jogsértés megállapításának feltételeit, elsődlegesen arra a kérdésre adott választ, hogy a bizonyítási eljárásban hol húzódik a határ a fegyveregyenlőség elvének megsértése és egy bizonyítási eszköz irreleváns voltának jogszerű megállapítása között.

2. A jogalap

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés („EUMSZ”) 101. cikk (1) bekezdése értelmében *a belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.* Az EUMSZ a 101. cikkben rögzített tilalom alkalmazásának biztosítását⁶ a Bizottság hatáskörébe helyezi⁷ azzal, hogy a Bizottság – értelemszerűen a tagállami hatóságokkal együttműködve – akár kérelemre, akár hivatalból megvizsgálhatja azokat az eseteket, ahol fennáll az EUMSZ 101. cikke megsértésének gyanúja, és megállapíthatja a jogsértést.⁸

Az EUMSZ 101. és 102. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 2002. december 16-i 1/2003/EK rendelet („1/2003/EK

rendelet”) 4. cikkén alapuló jogkörében eljárva, a 23. cikk (2) bekezdésének a) pontja alapján a Bizottság – határozati formában – bírságot szabhat ki a vállalkozásokra és vállalkozások társulásaira, amennyiben akár szándékosan, akár gondatlanul megsértik az EUMSZ 101. vagy 102. cikkét.

3. A megállapított tényállás, a vitatott határozat és a megtámadott ítélet

A Bizottság előtt az AT.39563 számon folyamatban volt ügy tárgyát öt különböző, élelmiszerek kiskereskedelmi csomagolására használatos habtálcákra és kemény tálcákra irányuló kartell képezte, amelyek az Európai Gazdasági Térség⁹ más-más területein működtek: Olaszországban, Franciaországban, Délnyugat-Európában,¹⁰ Közép-Kelet-Európában,¹¹ valamint Észak- és Nyugat-Európában.¹² Az érintett piac a kiskereskedelmi értékesítésre szánt élelmiszer-csomagolások piaca volt, a kartelleket pedig alapvetően a tálcagyártók alkották.¹³ A kartellek működését mind a két- vagy többoldalú megállapodások, mind az egyeztetések jellemezték, amelyek célja az árak rögzítése, a vevőkör és a piacok felosztása, árérzékeny üzleti adatok egymás közötti megosztása és az ajánlattétel terén való összejátszás voltak, amely magatartások révén a verseny korlátozására törekedtek.

Az eljárást a Bizottság 2008. június 4. és 6. napjai között bejelentés nélkül tartott ellenőrzésekkel indította a LINPAC cégcsoport bírságelengedésre irányuló engedékenységi kérelme alapján, majd 2015. június 24. napján hozta meg az eljárást lezáró határozatát, amelynek értelmében az EUB előtti eljárásban majdan fellebbezőként szereplő Silver Plastics GbmH & Co. KG („Silver

⁵ EJEB, H. kontra Belgium ítélet, Suominen kontra Franciaország.

⁶ A bizottság eljárása körében az EUMSZ 102. cikkében rögzített tilalom a 101. cikkel esik egy tekintet alá, mindazonáltal – miután az ismertett esetben mind a Bizottság, mind a Törvényszék, mind az EUB az EUMSZ 101. cikkének megsértését állapította meg – jelen ügy szempontjából a 102. cikkre vonatkozó rendelkezések nem bírnak jelentőséggel.

⁷ EUMSZ 105. cikk (1) bekezdés.

⁸ Az EUMSZ 105. cikke (1) és (2) bekezdései értelmében a Bizottság – jogsértés megállapítása esetén – elsődlegesen csupán javaslatot tesz a jogsértés megszüntetésére irányuló megfelelő intézkedésekre, amennyiben azonban a jogsértést nem szüntetik meg, a jogsértést indokolt határozattal megállapítja.

⁹ Az Európai Gazdasági Térséghez tartozó ország érintettsége miatt az eljárás részben az EGT-megállapodás 53. cikkén alapult.

¹⁰ Spanyolországban és Portugáliában.

¹¹ Szlovákiában, Magyarországon, Lengyelországban és Csehországban.

¹² Belgiumban, Luxemburgban, Hollandiában, Dániában, Norvégiában, Svédországban, Finnországban és Németországban.

¹³ Délnyugat-Európában és Közép-Kelet-Európában a kartellekben a forgalmazók is részt vettek.

Plastics”) cég két különböző földrajzi területen működő kartellben is aktív szereplő volt. A Silver Plastics marasztalására az Észak- és Nyugat-Európában tevékenykedő kartellben 2002. június 13. napjától 2007. október 29. napjáig történt részvételért, valamint a Franciaország területén működőben 2005. június 29. napjától 2005. október 5. napjáig történt részvételért került sor, továbbá a céggel szemben bírságkiszabásra is sor került: előbbi jogsértésért 20 317 000 euró, utóbbi jogsértésért 893 000 euró bírságösszeget szabott ki a Bizottság.

Miután – az EUMSZ 269. cikkében¹⁴ foglalt felhatalmazás alapján – az 1/2003/EK rendelet 31. cikke értelmében a bíróság korlátlan jogkörrel¹⁵ rendelkezik¹⁶ az olyan határozatok felülvizsgálatára, amelyekben a Bizottság bírságot vagy kényszerítő bírságot határozott meg, amelyet a Bíróság mind törölni, mind csökkenteni, mind pedig növelni jogosult, a Silver Plastics és a vele egyetemlegesen kötelezett Johannes Reifenhauer Holding GmbH & Co. KG („JRH”) 2015. szeptember 11. napján keresetet nyújtottak be¹⁷ a Törvényszékhez, amelyben elsődlegesen a bizottsági határozat rájuk vonatkozó részének megsemmisítését, másodlagosan bírságcsökkentést kértek.

A Törvényszék az előtte a T-582/15. számon folyamatban volt ügyben 2019. július 11. napján hirdette ki ítéletét,¹⁸ amellyel a 2015. június 24. napján kelt végleges bizottsági határozattal szemben benyújtott keresetet elutasította.

4. Az EUB ítélete

A Törvényszék ítélete ellen a Silver Plastics és a JRH („fellebbezők”) jelentett be fellebbezést

2019. szeptember 20. napján, amelyben a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezését kérték. A fellebbezők a Törvényszék határozatát összesen hét jogalapon támadták, amelyek közül az első tárgyat a tisztességes eljáráshoz való jog tartalma, a másodikát a szembesítéshez való jog értelmezése, a harmadikát a fegyveregyenlőség elvének érvényre juttatása, a negyedikét az indokolási kötelezettség terjedelme, az ötödikét az egységes és folyamatos jogsértés megállapíthatósága, a hatodikát a gazdasági egységre vonatkozó megdönthető vélelem, végül a hetedikét a bírságösszeg felső határának figyelembevétele jelentette.

4.1. Az első, második, harmadik és negyedik jogalapról¹⁹

A versenyügyben felvett bizonyítással összefüggésben szükséges rögzíteni, hogy a Linpac cégcsoport engedékenységi kérelmének fő forrását jelentő tanút a Törvényszék a fellebbezők erre vonatkozó kérelme ellenére sem hallgatta meg, amely egyrészt azért volt sérelmes a fellebbezők számára, mert a közigazgatási eljárásban a Bizottság kikérdezte a tanút, másrészt azért, mert ezen tanútól maguk a fellebbezők is szereztek be az engedékenységi kérelem tartalmát cáfoló nyilatkozatokat, amelyeket az eljárásban benyújtottak, azokat azonban a Törvényszék anélkül minősítette hiteltelennek, hogy magát a tanút személyesen meghallgatta volna.

A fellebbezők az első jogalap keretében – melylyel alapvetően a „koronatanú” meghallgatásának elmaradását támadták – az EUSZ 6. cikke (3) bekezdésének,²⁰ az EJEE 6. cikke (1) és (3) bekezdéseinek, valamint az Európai Unió Alapjogi

¹⁴ EUMSZ 269. cikk „Az Európai Parlament és a Tanács által közösen, illetve a Tanács által a Szerződés rendelkezéseinek értelmében elfogadott rendeletek a bennük előírt szankciók tekintetében korlátlan felülvizsgálati jogkört ruházhatnak az Európai Unió Bíróságára.”

¹⁵ „E jogkör feljogosítja a bíróságot arra, hogy a szankció jogszerűségének egyszerű felülvizsgálatán túl a Bizottság értékelését a sajátjával helyettesítse, és következképpen a kiszabott bírságot vagy kényszerítő bírságot törölje, csökkentse vagy növelje.” (C-434/13. P., Parker-Hannifin kontra Bizottság ügy ítélete, EU:C:2014:2456, 74. pont).

¹⁶ A korlátlan felülvizsgálati jogkör tartalma tekintetében lásd még: C-295/12. P., Telefónica és Telefónica de España kontra Bizottság ítélet, EU:C:2014:2062; C-389/10. P., KME Germany és társai kontra Bizottság ítélet, EU:C:2011:816; C-291/98. P., Sarrió kontra Bizottság ítélet, EU:C:2000:631).

¹⁷ Összefoglaló a keresetleveletről, amely megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjában (C16, 2016.01.18.).

¹⁸ T-582/15., Silver Plastics és Johannes Reifenhauer kontra Bizottság ügy (EU:T:2019:947).

¹⁹ Miután a fellebbezés első, második, harmadik és negyedik jogalapja a bizonyítás kérdéseire kapcsolódnak, ezért indokolt azok együttes tárgyalása.

²⁰ EUSZ 6. cikk (1) Az Unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. december 7-i, Strasbourgban 2007. december 12-én kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket; e Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések.

Chartájának („Charta”) a közvetlenség elvével összefüggésben értelmezett – a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot deklaráló – 47. cikke második bekezdésének²¹ és a 48. cikke második bekezdésének²² megsértését jelölték meg. A fellebbezők érvelése szerint a tisztességes eljárás megköveteli, hogy az a bíróság, amely valamely személy felelősségét megállapító határozatot vizsgál felül, valamennyi szükséges tanúvallomást a tanú személyes meghallgatása útján szerezzen be, és ne csak a tanú írásbeli nyilatkozatára támaszkodjon, amiből következik, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog és a közvetlenség elvének sérelme nélkül a Törvényszék nem határozhatott volna a „koronatanú” írásbeli vallomása alapján. A fellebbezők kifogásolják továbbá, hogy a Törvényszék úgy minősítette hiteltelenné a tanú nyilatkozatait, hogy meghallgatását elmulasztotta.

A fellebbezők által hivatkozott alapvető rendelkezésekkel összefüggésben az EUB mindenekelőtt leszögezte, hogy „az EJEE által biztosított alapvető jogok az uniós jogrend részét képezik mint annak általános elvei, és ugyan a Charta 52. cikkének (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a Chartában foglalt, az EJEE által biztosított jogoknak megfelelő jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az említett egyezményben szerepelnek, ez az egyezmény nem minősül az uniós jogrendbe szervesen beépülő jogforrásnak.”²³ Az EUB – annak hangsúlyozása mellett, hogy minden esetben a Törvényszék hatáskörébe tartozik a döntés a tanúmehhallgatások szükségességéről – kiemelte, hogy „az EJEE 6. cikkének (3) bekezdése nem írja elő valamennyi tanú idézését, de a teljes fegyveregyenlőségre törekszik, amely biztosítja, hogy a vitatott eljárás – egészében véve – megfelelő és elegendő lehetőséget²⁴ nyújtson a vádlottnak arra, hogy a vele kapcsolatban

felmerült gyanút vitassa.”²⁵ Ezen vezérelv mentén az EUB úgy ítélte meg, hogy nem jelenti a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét, ha az eljáró bíróság ítéletének indokolásában²⁶ rámutat arra, hogy a tanúként meghallgatni kért személyek meghallgatását célszerűségi és hatékonysági okok mentén utasította el, és nem tűnik ki az indokolásból, hogy ezen tanú személyes meghallgatása hozzáadott értéket jelenthetett volna. Az EUB továbbá a közvetlenség elve kapcsán kiemelte, hogy „[a] szóbeli meghallgatás ugyanis nem az egyetlen olyan eszköz, amely lehetővé teszi a valamely személy által tett nyilatkozatok hitelességének értékelését. A bíróság e célból többek között más olyan bizonyítékokra is támaszkodhat, amelyek megerősítik e nyilatkozatokat, vagy éppen ellenkezőleg, elmentmondanak azoknak.”²⁷

A fellebbezők megítélése szerint – és ez volt második jogalapjuk – a tanú személyes meghallgatásának elutasítása az EJEE és a Charta hivatkozott rendelkezéseibe azért is ütközik, mert a kontradiktórius eljárás elvét és a szembesítéshez való jogukat is sérti: a Törvényszék akkor járt volna el jogszerűen, ha biztosítja annak lehetőségét, hogy a fellebbezők is kikérdezhessék a tanút, ha ezt korábban a Bizottság alkalmazottai a közigazgatási eljárásban megtehették.

Az EUB egyrészt rámutatott arra, hogy a Törvényszék ítéletének indokolásában nincs nyoma annak, hogy a Törvényszék bizonyítékként figyelembe vett volna a tanútól bármilyen olyan közlést, amely a közigazgatási eljárásban történt, az ítélet kizárólag azokra az írásbeli nyilatkozatokra hivatkozik, amelyet fellebbezők nyújtottak be a Törvényszéknek. A kérdés pikantériája, hogy az EUB megítélése szerint a kontradiktórius eljárás sérelmét éppen az zárja ki, hogy a fellebbezőknek volt lehetősége a tanút megkeresni, őt írásban nyilatkoztatni, és ezeket a Törvényszék

²¹ Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja. Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybeviteléhez.

²² Minden gyanúsított személy számára biztosítani kell a védelemhez való jogának tiszteletben tartását.

²³ C-311/18., Facebook Ireland és Schrems ítélet (EU:C:2020:559) 98. pont.

²⁴ 1993. október 27-i Dombó Beheer B. V. kontra Hollandia EJEB-ítélet, 14448/88. sz., 33. pont.

²⁵ C-239/11P, Siemens és társai kontra Bizottság ítélet (EU:C:2013:866), 324. pont.

²⁶ Az indokolási kötelezettség körében az EJEB rámutatott arra, hogy „ha a bíróságok elutasítják a tanú meghallgatására irányuló indítványt, döntésüket megfelelően meg kell indokolniuk és az elutasítás nem lehet önkényes: nem járhat a peres fél azon képességének aránytalan korlátozásával, hogy előadja az ügye melletti érveit.” (EJEB Wierzbicki kontra Lengyelország ügyben hozott ítélete).

²⁷ EU:C:2020:857 41. pont.

eljárásában benyújtani.²⁸ A második jogalap így szintén megalapozatlan.

A fellebbezők harmadik jogalapként a fegyveregyenlőség elvének megsértését hivatkozták azt sérelmezve, hogy a Törvényszék nem rendelte el azon tanúknak a meghallgatását, akikét a fellebbezők kérték.²⁹ A fellebbezők érvelésének lényege szerint egyrészt a fegyveregyenlőség elve a tisztességes eljáráshoz való jog része, ami így nyilvánvalóan sérült, másrészt a Törvényszék a tanúkihallgatásokra vonatkozó kérelmük elutasítását nem is indokolta megfelelően.

A fegyveregyenlőség elvével összefüggésben az EUB mindenekelőtt arra mutatott rá,³⁰ hogy az akkor sérülhetett volna, ha a Törvényszék csak a fellebbezők által kért tanúmeghallgatásokat utasította volna el, azonban a konkrét ügyben a Törvényszék olyan tanúk meghallgatását is elutasította, akiket a Bizottság javasolt, így a fegyveregyenlőség elvének megsértése semmiképpen sem róható fel, a Törvényszék eljárása nem volt részrehajló. Az EUB-ítélet megállapítása összhangban van mind a fegyverek egyenlősége elvének lényegével, mind az Emberi Jogok Európai Bírósága („EJEB”) kialakult joggyakorlatával is: az Ankerl kontra Svájc ügyben³¹ az EJEB elvi élel rögzítette, hogy a fegyveregyenlőség elvét az indítványozott tanúk meghallgatásával kapcsolatban sértheti az, ha a bíróság eltérő bánásmódban részesíti a feleket, azonban még ebben az esetben is szükséges a jogsérelemhez az, hogy az eltérő bánásmódból következően lényegesen hátrányosabb helyzetbe kerüljön az egyik fél a másikhoz képest, amely azonban a tárgyi ügyben az eltérő bánásmódon felül már nem volt megállapítható.

Hasonlóan egyértelműnek ítélte a helyzetet az EUB az elutasításhoz kapcsolódó indokolási kötelezettség megsértése kapcsán is, amellyel összefüggésben kiemelte, hogy a Törvényszék ítélete az

elutasításhoz vezető okokat megjelölte. Emellett ugyanakkor az EUB szükségesnek ítélte, hogy reflektáljon a fellebbezők által hivatkozott, az EJEB által a Murtazaliyeva kontra Oroszország ügyben hozott ítéletre³² is. E körben az EUB hangsúlyozta, hogy az adott ügyben az indokolási kötelezettségre vonatkozó kijelentések lényegesen árnyaltabbak annál, mint amit a fellebbezők citáltak. Ténykérdés, hogy az ítélet 164. pontjában a bíróság elvi élel rögzítette, hogy „a tanúkihallgatás iránti kérelmet elbíráló bíróságok okfejtésének meg kell felelnie az e kérelem alátámasztására felhozott indokoknak, azaz olyan részletesnek és kimerítőnek kell lennie, mint amilyenek ezek az indokok”, ugyanakkor a 165. pontban a bíróság azt is leszögezte, hogy az eljáró bíróságoknak nem kell részletes választ adniuk minden egyes, a védelem által eziránt megfogalmazott kérelemre, csupán megfelelően kell indokolniuk döntésüket. Így az EUB a harmadik jogalapot is megalapozatlannak találta.

Az EJEB hivatkozott ügyével kapcsolatban ugyanakkor kiemelendő, bár erre a fellebbezők konkrétan nem hivatkoztak, hogy ezen ítéletében rögzítette az EJEB a háromlépcsős értékelő tesztet,³³ amely annak megítélésére szolgál, hogy megalapozott volt-e a tanúkihallgatásra vonatkozó indítvány elutasítása. Az EJEB rögzítette,³⁴ hogy a teszt alapjai a kialakult joggyakorlatban már alkalmazottak, ugyanakkor szükségesnek ítélték a jövőre nézve annak konkrétabb definiálását. A hivatkozott – büntetőjogi tárgyú – ügyben ugyanis az indítványozó azt kifogásolta, hogy nem hallgatták meg az ő védekezését alátámasztó tanúkat, valamint nem volt lehetősége egy a tárgyaláson levetített kamerafelvételre részletesen reagálni. Az EJEB szerint elutasított tanúkihallgatási indítvány esetén először azt kell megvizsgálni, hogy az indítvány kellően megalapozott volt-e, és az a vád tárgya szempontjából releváns

²⁸ Ezzel összefüggésben ismételten utalni szükséges az EJEB fegyveregyenlőség elve tárgyában kialakult gyakorlatára, amely szerint a fegyveregyenlőség elve azt vonja maga után, hogy mindegyik félnek észszerű lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az ügyét olyan feltételek között adhassa elő, amelyek nem teremtenek számára az ellenérdekű félhez képest jelentősen hátrányosabb helyzetet. (1993. október 27-i Dombo Beheer B. V. kontra Hollandia ítélet, 14448/88. sz.).

²⁹ EU:C:2020:857 56–57. pontok.

³⁰ EU:C:2020:857 59. pont.

³¹ 1996. október 23-i Ankerl kontra Svájc ítélet, 38. §.

³² Murtazaliyeva kontra Oroszország ügyben 2018. december 18. napján hozott EJEB-ítélet (CE:ECHR:2018:1218 JUD003665805).

³³ Murtazaliyeva kontra Oroszország ügyben 2018. december 18. napján hozott EJEB-ítélet 158. pontja, „three-pronged test”.

³⁴ Murtazaliyeva kontra Oroszország ügyben 2018. december 18. napján hozott EJEB-ítélet 159. pontja, „three-pronged test”.

volt-e. Az első lépcső tehát az eljárás elhúzását hivatott megakadályozni. Amennyiben a relevancia és a megalapozottság megállapítható, úgy második lépcsőként annak vizsgálata indokolt, hogy az eljáró bíróság figyelemmel volt-e a relevanciára, és megindokolta-e, hogy ennek ellenére miért nem indokolt a tanú személyes kihallgatása. A második lépcső tehát a bírói önkényt hivatott kizárni. A második kérdésre adott pozitív válasz esetén – végső soron – indokolt annak a vizsgálata, hogy a tanúkihallgatásra irányuló indítvány elutasítása megsértette-e az eljárás tisztességes voltát. Az EJEB vizsgálati tesztje – bár ezt *expressis verbis* a bíróság nem mondta ki – a tisztességes tárgyalásához való jog egészét hivatott értékelni akként, hogy első helyen a bíróság időszerűségi és hatékonysági szempontokat juttat érvényre azzal, hogy eleve kizárja az irreleváns bizonyítási indítványokat a további értékelésből. Második szempontként kvázi a bírói függetlenség és pártatlanság jut érvényre azzal, hogy bizonyítási indítvány ne legyen ok nélkül elutasított, míg harmadik lépcsőben indokolt magának a fegyverek egyenlőségének a vizsgálata azzal, hogy sérült-e a tisztességes eljárás egésze.

A fellebbezők – a harmadik jogalappal némi képp összemosva – negyedik jogalapként az indokolási kötelezettség általános és a harmadik jogalap kapcsán kifejtetteknel széleskörűbb megsértésére hivatkoztak, kiemelve néhány olyan elemét a Törvényszék következtetéseinek, amelyeket a Törvényszék – a fellebbezők álláspontja szerint – elmulasztott megfeleloen alátámasztani.

Itt indokolt egy újabb rövid kitekintést tenni a bizonyításra, és megemlíteni, hogy a megállapított tényállás szerint a Silver Plastics képviselői más versenytárs vállalkozások képviselőivel együtt 2002. június 13. napján részt vettek egy az árstratégiák megvitatására irányuló versenyellenes találkozón. A fellebbezők védekezésük során arra hivatkoztak, hogy a cég képviselői ugyanabban az időpontban egy nem jogsértő találkozón vettek részt, következésképp nem lehettek jelen a versenyellenes találkozón. A fellebbezők kifogása szerint a Törvényszék csupán kézzel írott feljegyzések alapján látta bizonyítottnak a versenyellenes találkozón részvételt, miközben a „védekezés” érdemét lesöpörte.

Az EUB elsődlegesen azt szögezte le, hogy a fellebbezők érvelése iratellenes: a Törvényszék ítéletében rögzítette, hogy a megjelölt napon a Silver Plastics részt vett egy nem versenyellenes célú találkozón is, csupán azt nem fogadta el, hogy a két találkozó időpontja egybeesett volna. Az EUB emellett kifejtette, hogy a megtámadott ítélet kimerítően felsorolta mindazon tényezőket, amelyekből arra lehetett következtetni, hogy a cég képviselői a versenyellenes célú találkozón részt vettek, arra vonatkozó kötelezettsége pedig nincs, hogy a nem jogsértő találkozó időpontját is pontosan meghatározza. Az EUB tehát elvi éllel rögzítette, hogy nem jelenti az indokolási kötelezettség megsértését az, ha a bíróság csupán azt állapítja meg, hogy a nem versenyellenes célú találkozó időpontja tekintetében bizonytalanság áll fenn.³⁵

4.2. Az ötödik jogalap – egységes és folyamatos jogsértés

A fellebbezők ötödik jogalapként az Észak- és Nyugat-Európa területén, a kemény tálcák piaca vonatkozásában elkövetett jogsértés egységes és folyamatos jogsértésként értékelését vitatták azzal, hogy a megállapításhoz az EUMSZ 101. cikkének, valamint az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (3) bekezdésének megsértése vezetett. A fellebbezők álláspontja szerint³⁶ ugyanis a Törvényszék nem tudta azt bizonyítani, hogy a 2002. június 13. és 2004. augusztus 24. közötti időszakban létezett volna olyan átfogó terv az érintett piacon, amely az egymáshoz kapcsolható egyedi jogsértésekben vált időben folyamatossá. A fellebbezők elsődlegesen a megtámadott ítélet 177. pontjára hivatkoztak, amely rögzítette, hogy a kemény tálcák piacára vonatkozó találkozóra első alkalommal 2004. augusztus 24. napján került sor, amely miatt fogalmilag kizárt egységes és folyamatos jogsértésről beszélni. A fellebbezők hangsúlyozták továbbá,³⁷ hogy a megjelölt hiba kihatott a kiszabott bírság összegére is, miután annak kiszámítása során a Bizottság figyelembe vette a kemény tálcák értékesítéséből származó, 2004 szeptemberét megelőző forgalmat is.

Az EUB gyakorlatában az „egységes és folyamatos jogsértés” kimunkált fogalomnak számít, annak megállapíthatóságával számos ítélet foglalja

³⁵ EU:C:2020:857 70. pont.

³⁶ EU:C:2020:857 78. pont.

³⁷ EU:C:2020:857 79. pont.

zott, amely közül kiemelendő az EUB C-644/13P. számú, Villeroy & Boch kontra Bizottság ügyben hozott ítélete.³⁸ Ezen ügyben az EUB már elvi éllel rögzítette, hogy az egységes és folyamatos jogsértés feltétele egy olyan átfogó terv fennállása, amelybe különböző cselekmények illeszkednek azonos, a belső piacon fennálló versenyt torzító tárgyuk alapján, függetlenül attól, hogy e cselekmények közül egy vagy több önmagában és külön-külön is az EUMSZ 101. cikk megsértésének minősülhet. „Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének megsértése nemcsak elszigetelt cselekmény eredménye lehet, hanem cselekmények sorozata, vagy akár folyamatos magatartás eredménye is, miközben a cselekmények sorozata vagy a folyamatos magatartás egyes elemei önmagukban is a fenti rendelkezés megsértésének minősülhetnek. Így amennyiben a különböző cselekmények – azonos, a belső piacon fennálló versenyt torzító tárgyuk alapján – »átfogó terv« keretébe illeszkednek, a Bizottság az e cselekmények miatti felelősséget jogszerűen tudhatja be az összességében figyelembe vett jogsértésben való részvétel alapján.”³⁹ „Az a vállalkozás, amely ilyen egységes és összetett jogsértésben a saját magatartása révén vett részt, amely magatartás az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenyellenes célú megállapodás vagy összehangolt magatartás fogalmába tartozik, és amely a jogsértés egészének megvalósításához való hozzájárulásra irányul, az említett jogsértésben való részvételének teljes időszakát illetően felelősségre vonható azon magatartásokért is, amelyeket ugyanezen jogsértés keretében más vállalkozások tanúsítottak. Ez a helyzet áll fenn akkor, ha bizonyított az, hogy az említett vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni a valamennyi résztvevő által követett közös célokhoz, és tudomása volt a más vállalkozások által azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított jogsértő magatartásokról, illetve e magatartásokat

észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni.”⁴⁰

A kiforrott ítélkezési gyakorlat⁴¹ alapján az EUB leszögezi, hogy „valamely vállalkozásnak az egységes és folyamatos jogsértésben való részvétele nem követeli meg az e jogsértést képező versenyellenes magatartások összességében való közvetlen részvételét, és az sem követelmény, hogy az egységes és folyamatos jogsértésben részt vevő valamennyi vállalkozás ugyanazon a piacon tevékeny legyen.”⁴² Az EUB továbbá hangsúlyozza, hogy a Törvényszék megtámadott ítéletében azt állapította meg, hogy a fellebbezők 2002. június 13. és 2007. október 29. napja között vettek részt egységes és folyamatos jogsértésben mind a habtálcák, mind pedig a kemény tálcák piacán,⁴³ így ha a kemény tálcák piacával összefüggő első találkozási pont 2004 augusztusában is került sor, ez önmagában irreleváns körülmény,⁴⁴ mert az az „átfogó terv”, amelybe ezen találkozó is illeszkedett, az 2002. június 13. napján kezdődött.

4.3. A hatodik jogalap – gazdasági egység

A fellebbezők hatodik jogalapként – az 1/2003/EK rendelet 23. cikk (2) bekezdése első és második mondatának megsértésére hivatkozva – azt vitatták, hogy a Silver Plastics és a JRH gazdasági egységet alkotnának, vagyis előbbi meghatározó befolyást gyakorolna utóbbira. Miután a fellebbezők már a Törvényszék előtti eljárásban is azzal érveltek, hogy a JRH sosem jelent meg harmadik személyek előtt a Silver Plastics tulajdonosaként, a megtámadott ítélet elleni fellebbezésükben pedig elmulasztották konkretizálni, hogy a Törvényszék jogalkalmazása miért volt téves, csupán korábbi érveiket ismételték, az EUB a jogalapot elfogadhatatlannak ítélte rámutatva arra, hogy az a fellebbezés, amely nem tartalmazza a konkrét jogi érveket, nem felel meg a tartalmi követelményeknek.⁴⁵

³⁸ C-644/13.P., Villeroy & Boch kontra Bizottság ügyben 2017. január 26. napján hozott ítélet (EU:C:2017:59).

³⁹ EU:C:2017:59 47. pont.

⁴⁰ EU:C:2017:59 49. pont.

⁴¹ 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet, C293/13 P és C294/13 P, EU:C:2015:416, 158. pont.

⁴² EU:C:2020:857 82. pont.

⁴³ A megtámadott ítélet 177. pontja.

⁴⁴ EU:C:2020:857 85. pont.

⁴⁵ EU:C:2020:857 93. pont.

Mindemellett az EUB kitért arra is, hogy miután a Törvényszék eljárásában tényszerűen megállapítható volt,⁴⁶ hogy a JRH 99,75%-os részese-déssel rendelkezett a jogsértő cégben, ezért nem kifogásolható, hogy a Bizottság saját eljárásában abból a megdönthető vélelemből indult ki, hogy ha az anyavállalat az európai uniós versenyszabályokat megsértő leányvállalatában közvetlenül vagy közvetve kizárólagos vagy közel kizárólagos tökerészesedéssel rendelkezik, akkor az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára.⁴⁷ A vélelem ugyan megdönthető, azonban a fellebbezők által előadottakat a Törvényszék nem találta elegendőnek⁴⁸ a vélelem megdöntésére.

4.4. A hetedik jogalap – bírságmaximum

A fellebbezők hetedik jogalapként a bírságkiszabás körében sérelmezték azt, hogy a Bizottság – a fellebbezők szerint jogellenesen – a JRH esetében nem a megelőző üzleti évet, hanem egyel korábban vett alapul, amelynek okán olyan társaság forgalma is a bírság alapját képezte, amely a bírságkiszabáskor már szétvált a JRH-tól.

Az 1/2003/EK rendelet (2) bekezdése értelmében a jogsértésben résztvevő vállalkozások és vállalkozások társulásai tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes forgalmának 10%-át.

Az EUB megállapította, hogy a Bizottság a vitatott határozatát 2015. június 24. napján fogadta el, a JRH esetében pedig az üzleti év július 1. napjától június 30. napjáig tart, így a határozat elfogadásának napján az előző üzleti év a 2013/2014-es üzleti év volt, így mind a Bizottság, mind a Törvényszék helyesen járt el. Az EUB továbbá rámutatott arra, hogy bár kétségtelen, hogy a szétválás bejegyzésére 2015. május 24. napján 2014. szeptember 30-ai hatállyal került sor, azonban ez nem eredményezi azt, hogy a releváns üzleti év forgalma ne lenne figyelembe vehető. Az EUB elvi élel mondta ki, hogy „ha elfogadnánk azt, hogy az uniós versenyszabályokat megsértő vállalkozás a tevékenységei valamely részének a vele szemben bírságot kiszabó határozat elfogadása előtt

*néhány nappal történő átruházásával jelentősen csökkentheti azt a felső határt, amelyet e bírságnak semmi esetre sem szabad túllépnie, komoly veszélybe kerülne az 1/2003 rendeletben előírt szankciók hatékonysága.*⁴⁹

5. Összegzés

Az EUB C-702/19. számú ügyben hozott ítélete tehát egyrészt – bár e témában újat nem mutatott – megerősítette az egységes és folyamatos jogsértés megállapíthatósága tárgyában kimunkált joggyakorlatot, másrészt a bírságkiszabás körében egyértelműen rendezett olyan társasági jogot érintő kérdéseket, amelyek éppúgy bármely tagállami versenyhatóság előtti eljárásban felmerülhetnek, miként jelen ügyben a Bizottság előtt merültek fel.

Az ismertetett EUB-ítélet igazi jelentősége azonban – mint erre már utaltam – a tisztességes tárgyaláshoz való jog és a szabad bizonyítási rendszer kapcsolatának cizellálásában áll. A tisztességes tárgyaláshoz való jognak ugyanis éppoly sarkalatos pontját jelenti az, hogy a kontradiktórius eljárás résztvevőinek jogai, lehetőségei és eszközei – vagyis „fegyverei” – egyensúlyban álljanak egymással, mint az, hogy a felek jogvitájáról döntő bíróság független és pártatlan legyen. A fegyverek egyenlőségének elve pedig így szükségszerűen foglalja magában a bizonyítási lehetőség körében a felek közötti egyenlő bánásmódot, amelynek érvényre juttatása azonban nyilvánvalóan nem jelentheti a bíróság kötelezettségét arra, hogy valamennyi fél valamennyi bizonyítási indítványának helyt adjon. A fegyveregyenlőség ilyen szigorú értelmezése sok esetben rendkívül parttalan bizonyítási eljárást eredményezne, hovatovább súlyosan sértené mind a szabad bizonyítás elvét, mind a hatékonyságot, ebből következően pedig az észszerű időn belüli eljárás követelményét is.

Az egyensúly és a parttalanság konkurálásából következik, hogy számos olyan ügy került már az EJEB elé, amely a fegyveregyenlőség és a bizonyítás kapcsolatával, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó indokolási kötelezettség témakörével fog-

⁴⁶ A megtámadott ítélet 265. pontja.

⁴⁷ Az 1983. október 25i AEGTelefunken kontra Bizottság ítélet, 107/82, EU:C:1983:293, 50. pont; 2016. június 16i Evonik Degussa és AlzChem kontra Bizottság ítélet, C155/14 P, EU:C:2016:446, 28. pont).

⁴⁸ A megtámadott ítélet 280. pontja.

⁴⁹ EU:C:2020:857 104. pont.

lalkozik. Az EJEK döntései azonban egyértelmű mércét nem szolgáltathatnak annak eldöntéséhez, hogy adott szituációban sérült-e vagy sem a fegyverek egyenlőségének elve, hiszen szabad bizonyítási rendszerben azt minden esetben az ügy konkrét körülményei alapján lehet megítélni. Ennek megfelelően az EJEK csupán kereteket adhat a fegyver-egyenlőség elve sérelmének körében, amelynek sarokpontja egyrészt a háromlépcsős teszt, másrészt

az, hogy megállapítható-e valamelyik fél oldalán „jelentősen” hátrányosabb helyzet vagy aránytalan korlátozás. Az EUB ítélete mindezekhez képest tehát abban mondható újszerűnek, hogy kimondta azt, hogy a szabad bizonyítási rendszerben a hatékonyság és célszerűség érvényesítésének is helye van a bizonyítási indítványok körében mindaddig, amíg ezzel valamely fél nem kerül jelentősen hátrányosabb helyzetbe a másikkal.